

MANŽELSKÁ VERNOSŤ PREPOJENÁ VERNOSŤOU BOŽIEMU POVOLANIU

Katarína ŠVAJDOVÁ¹

Abstract

The title page itself tells us that at work, we will deal with one of the key characteristics of marriage - fidelity.

Fidelity can mean a broad term to us, so let us mention in greater detail that we mean fidelity in small, everyday situations, or events of the day. Together we want to think about, what a substantial virtue and a springboard to faithfulness is obedience between spouses. On the basis of concrete examples of life, we will deal with the issue of when and why inconsistency arises between spouses and what can be the main cause of its lack.

At work we would like to highlight the importance and depth of fidelity as well as the rising joy and happiness of her authentic marriage.

Finally, we want to point out the importance of their personal relationship with the Lord as an integral part of their vocation.

Keywords

Unity, marriage, obedience, profession, fidelity

ÚVOD

Vnímame ako prudko rastie potreba starostlivosti o rodinu. Preto sa nám javí čoraz užitočnejšie, zaoberať sa príčinami nesúlady a nejednoty v manželstvách následne rodiny. Zároveň vyzdvihnúť hrdinskú čnosť vernosti, ktorá je ešte stále v zdravých a funkčných rodinách prítomná.

Hlavnou témou práce je manželská vernosť, prepojená vernosťou Božiemu povolaniu.

Z uvedeného vyplýva, že podstatou nášho obsahu je vernosť manželov, ktorí sa svojim povoláním výrazne podieľajú na prvotnom pláne Boha s človekom.

Boží zámer s rodinou bol a stále je, prežívanie radosti blaha a pokoja. Boh nechce, aby rodina bola degradovaná zničená, aby človek žil ako otrok.

Máme na dosah čísla a štatistiky zvyšujúcich sa počtov rozvodov sme svedkami mnohých zruinovaných vzťahov. Opustených detí, osamotených seniorov, starých rodičov a to i z kresťanských rodín. Z rôznych dôvodov sa odkladá, alebo zavrhuje vstup do manželstva a vôbec, život v čistote. Na rozličných miestach sa prednášajú a ponúkajú programy. Propagujúce voľnosť za stratu skutočnej slobody pod rúškom rozličných výchovnovzdelávacích, alebo vedeckovýskumných podujatí. Stretáme sa čoraz väčšími s nevedomelým druhom otroctva, zmätenosti a smrti v duchovnom ponímaní. Sme toho názoru, že zmysel hovoriť o dôsledku má vtedy, keď zároveň skúmame príčinu, lebo práve vtedy prichádza možné riešenie.

Predmetom nášho zámeru je sledovanie príčin nefunkčných manželských párov. Porovnanie a dôraz na manželskú vernosť súvisiacu s vernosťou Bohu. Pozornosť upriamime na špecifickú čnosť vernosti, ktorá je pre úspešný manželský život mimoriadne dôležitá. Zároveň si v

¹ Švajdová Katarína, e-mail: zastková.kathrin@gmail.com

úvodných kapitolách podrobnejšie vysvetlíme, čo v našej práci konkrétne termín vernosť predstavuje a na čo všetko sa vzťahuje.

Ako vieme žena od malička prirodzene túži byť oslovená mužom , ktorý bude o ňu verne a vytrvalo bojovať. Podobne muž túži po žene pre ktorú, nie raz obetuje aj svoj život, len aby si získal jej priazeň. Obaja rovnako túžia po vernej a vytrvalej láske, žiť jeden pre druhého.

Všeobecne je znakom zdravosti normálnosti a šľachetnosti srdca túžiť a žiť vo vernosti a to samozrejme vo všetkých druhoch povolania, nie len v manželstve. Nikto z nás si určite nepraje, aby mu bol ten druhý neverný , čo by len v malom sľube . Určite nie. Ak áno, nebolo by to v poriadku. Protipólom zároveň výzvou sú pre nás slová Pána Ježiša, ktorý chváli vernosť človeka slovami. „Správne dobrý a verný sluha bol si verný nad málom, ustanovím ťa nad mnohým - vojdí do radosti svojho Pána.“ (Porov.*Mt*25,14-30)

Vernosť ako čnosť hlboko súvisí s vernosťou Božiemu povolaniu. Upriamime, preto svoju pozornosť uvedenému obrazu vo vzťahu k Bohu, čím prejdeme do hlbokšej podstaty ľudskej osoby. Významu jeho povolania k láske a svätosti k životu Božieho kráľovstva cez „ malé - skromné, “ udalosti dňa, už tu na zemi, ktorých vzor, snáď najviac pripomína svätá Terezka a mnohí iní svätí z Nového, alebo Starého Zákona z písem vtedy i teraz.

VERNOSŤ

Pojem vernosť je veľmi rozsiahlym a známym. Dovolíme si zároveň povedať, že i rovnako vzdialeným termínom. Keď počujeme slovo vernosť, môžeme si predstaviť čokoľvek. Vernosť vlasti, vernosť službe, pracovným, alebo školským povinnostiam, vernosť v manželstve, alebo vernosť Bohu.

Ako prioritnú sme si zvolili tému, vernosť v manželskom zväzku. Preto si v nasledujúcich textoch viac priblížime, čo si pod slovom vernosť predstavujeme ako mu rozumieme, čo v skutočnosti znamená a aké bohatstvo v sebe skrýva.

V starom zákone ide predovšetkým o preklad slov, ktoré súvisia s hebrejským koreňom *emet* byť pevný, Prenesene spoľahlivý, pravdu hovoriaci, pravdivý. Je to pojem, príbuzný, výrazom, označujúci celosť, spravodlivosť, normálny stav, ktorého pevnosť stálosť a trvalosť sú obzvlášť zdôraznené. Ide o pravdivosť v slove i v skutku.² Z pohľadu filozofie, Marcelov *existenciál* charakterizuje vernosť, ako pevnosť vzťahu k niečomu nesmrteľnému. Tvrdí, že verná duša prekonáva všetky pokušenia. Duch vernosti sa stotožňuje s duchom pravdy a lásky.³ Pojem vernosti najlepšie vnímame vo vzťahoch, ktoré žijeme. Od osoby k osobe. Čo sa do veľkej miery odráža na našom vzťahu k Bohu. Prednosť dáme nateraz pohľadu na manželstvo.

Osobné rozhodnutie žiť v manželstve pre druhého a prijať, tak povinnosť z prísahy vernosti a z povinnosti, byť v službe životu je chápané od doby Otcov ako sviatosťné povolanie. *Pretože sa manželstvo chápe ako obraz zmluvy a lásky Krista a cirkvi, preto zostáva nerozlučiteľným.*

Nerozlučiteľnosť manželského zväzku požaduje od manželov vysoké morálne požiadavky a vytvára medzi nimi *ontologické puto*. Požiadavky morálnej povinnosti vernosti a ontologického puta sa prelínajú. W. Kasper interpretuje nerozlučiteľnosť manželstvá. Nielen sviatosťne, pretože inak by pre nepokrstených požiadavkách nerozlučiteľnosti neprichádzal do úvahy. Argumentuje antropologicko-ontologickým spôsobom. To znamená, že vo vernosti zväzku sa človek zaväzuje k niečomu bezpodmienečnému. Manželská vernosť je spolu - účasťou na vernosti Božej, vyjadruje určitý spôsob nadprirodzena. Podľa Kaspera je ľudská vernosť určitou gramatikou, pomocou ktorej je možné vyjadriť Božiu vernosť. *Sľub vernosti*

² NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992. s. 1399. ISBN 80-7017-528-1

³ OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filozofických pojmov*. Praha: Akadémiá vied ČR, 2005. s. 336. ISBN 80-200-1266-4

je definitívnou záležitosťou dvoch ľudí jedná sa o ontologickú danosť, keď sa dvaja ľudia rozhodnú pre trvalý a konečný stav. Manželská vernosť z hľadiska biblického je jednoznačne nerozlučiteľná. I keď existovali rôzne interpretácie manželskej vernosti na základe Ježišových slov, neexistuje žiadne legálne odôvodnenie manželskej nevernosti. To znamená, že nevernosť a rozvody neboli Božím úmyslom, keď Boh ustanovil manželstvo.⁴

Manželský sľub v sebe odkrýva obrovský význam. Zostať si verný, nie len, keď sa budeme mať dobre, alebo mať všetkého hojnosť, ale i vtedy keď budeme v núdzi. Či budeme plní/á vitality, alebo nevládni, chorí /á, štíhla/i, menej či viac. Sme si vedomí rôznych životných situácií. Áno popísanie, veci je v poriadku, ale v poriadku nie je zostať, len pre pri konštatovaní. Sťažovanie sa a pri tom nič nerobenie pre zlepšenie stavu, znamená nulové snaženie sa. Je potrebné urobiť, čo je v našich silách a ostané ponechať na Božiu prozreteľnosť.

V danom smere „ titul“ vernosť - stačí na to, aby označil Kristových učeníkov, tých čo v neho veria. Celkom iste obsahuje v sebe prirodzené čnosti, čestnosti a úprimnosti, no ešte viac. Obsahuje v sebe náboženskú vernosť, ktorú Ježiš žiada zachovávať. *Vernosť je charakteristickou vlastnosťou, tých ktorých pohýna Duch Svätý , prejavuje sa v drobných záležitostiach života a ovláda, tak celý sociálny život.*⁵ Nezabudnime tiež poznamenať, že viera od svojho počiatku používala pre biblické pojmy *fides a credere* grécky výraz, ktorým je rovnako vernosť *pístis a pisteúein*. *Prepojenosť, viery a vernosti je predovšetkým v tom, že človek, ktorý je verný sa zväčša vyznačuje spoľahlivosťou, ešte lepšie vierohodnosťou. Konajúc pre danú príčinu, akou je viera v Boha, ktorý sa zjavuje v Kristovi s jeho úplným odovzdaním sa a všeobecným súhlasom.* Ak by sme danú vetu rozložili na drobnejšie. Mohli by sme spomenúť postoj človeka, akým je dôverné a láskyplné nasledovanie, celou bytosťou, ktorého základom je súhlas Kristovho svedectva. V užšom zmysle slova, ako súhlas rozumu.

Čo vyjadruje uznanie a vieru, ako aj pevný súhlas so zjavenými Božími pravdami pre autoritu *pravdy a pravdivosti* zjavujúceho sa Boha. V náboženskej oblasti znamená viera - považovať niečo za pravdivé v praktickom zmysle - isté *belif*, alebo inými slovami prijatie výpovedi bližneho na jeho slovo.⁶ Podobne slovo *treu* v nemeckom jazyku znamená verný, prapôvodne, tiež označuje niekoho kto je „ *silný a pevný ako strom.*“⁷ Ako sme už z viacerých zdrojov uviedli, termín vernosť má v zásade, jeden a ten istý koreň a význam. Vyznačuje sa niečím významným, pevným, silným, pravdivým a vierohodným. Keď si manželia sľubujú vernosť, nesľubujú si chvíľkovú vernosť. Ani vernosť, tu áno - tam už nie, „ doma svätý (á).

V práci menej, alebo opačne.“ Z pohľadu Uzela sa pod vernosťou zväčša rozumie fyzický i citový vzťah k jednému partnerovi, či partnerke. Ak sa podobný vzťah naviaže, ešte k niekomu inému, označuje sa to za neveru. Tu sa však prejavuje široká rôznorodosť u každého jednotlivca. Pretože pod citovým a fyzickým vzťahom môže každý rozumieť niečo iné.⁸

Manželia si pri sľube, nepredkladajú bezvýznamné rozhodnutie, práve naopak. *Sú to vážne, dôverné slová, plné oddanosti, odhodlanosti, vytrvalosti a bojovnosti slová, ktoré majú význam o dva, desať, dvadsať, či päťdesiat rokov a neskôr. Rovnako ako v deň sobášny s určitou platnosťou na dobu neurčitú, kým ich smrť nerozdelí.*

Nakoniec celé Sväté písmo nám ponúka krásne príbehy, vernej a vytrvalej lásky. Začneme hneď Tóbim. Postava, ktorá prechádza rôznymi ťažkosťami života. Deportáciou, exilom , stratou majetku, k tomu slepota, hnev Anny, duševná depresia ako aj strach o Tobiáša.

⁴ DOLISTA, J. *Nadej vložená do manželstva*. Olomouc: Matica Cyrilometodská, 1994. s.222.

⁵ DUPLASY, J. *Slovník biblickej teológie*. Trnava: Dobrá kniha, 2017. s.1094. ISBN 97-80-7141-900-6

⁶ Porov. BRUGGER, W. *Filozofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. s.639. ISBN 80-20-0409-X

⁷ Porov. GRÜN, A.. *Anjeli pre život*. Bratislava: LÚČ. 2003. 120s. ISBN 80-7114-442-8

⁸ Porov. UZEL, R. *Nevěra a co s ní*. Praha: Petrklíč, 2010. s.220 ISBN 978-80-7229-241-7

Napriek týmto, nie celkom šťastným okolnostiam neustále v múdrosti povzbudzuje svojho syna ku konaniu dobra, ktoré sa jemu samému nakoniec vráti. To reflektuje štandardnú blízkovýchodnú múdroslovnú tradíciu. V ktorej *Tóbi dôveruje Bohu a koná v dobrých i zlých časoch spravodlivo.*⁹

Stále aktuálnym a všeobecne známym, najmä počas svadobných obradov je i nádherný príbeh Tobiáša a Sára. Ktorých Božia prozreteľnosť vedie aj prostredníctvom anjela Rafaela. Rafael hovorí Tobiášovi: „ *Bolo rozhodnuté, aby si si ju ty vzal za manželku,*“ (*Tob 6,13*) . Vieme, že Sára mal sedem mužov a všetci pomreli. Aké hrozné chvíle musela Sára pri týchto nešťastných a opakovaných udalostiach prežívať. Znášať určite nie milé pohľady, plné súdov, akoby ona z vlastnej vôle, bola príčinou ich smrti. Čím všetkým prechádzala jej osobnosť. Do akého rizika zas vstupoval mladý Tobiáš. Verne poslúcha svojho otca ísť, kde bolo potrebné. Podobne i anjela Rafaela, ktorý pozná čas a spôsob oslobodenia Sára. *Kľúčovým sa tu, ale predovšetkým stáva modlitba ich spoločná modlitba ešte, pred konzumovaním manželstva* Zmiluj sa dobrotivo nado mnou i nad ňou, aby sme sa mohli spoločne dožiť staroby (*Tob8,7*). Berie si Sára za manželku z úprimného srdca, nie z chlipnosti , nie zo sexuálnej žiadostivosti, ale pre splodenie potomka. Podobne sa modlí Sára. Ich láska bola posvätená zdržanlivosťou troch dní, ktorá dosvedčuje u manželov nadvládu nad túžbami a čistý úmysel. Ako dej poznáme všetky nešťastné udalosti sa obrátiť na požehnanie so šťastným koncom. Tóbi je uzdravený a vidí. Dožíva sa radostnej staroby a mladý manželia majú pre ich vernosť a poslušnosť, krásne, požehnané manželstvo.¹⁰

Byť verný neznamena, byť v tom sám! Boh nás vo svojej vernosti predchádza, vo svojom prozreteľnosťou. Sprevádza nás tak, aby sme zvládli všetky protivienstvá tohto sveta. Obkolesil nás svojimi anjelmi. Daroval nám Pannu Máriu, čo viac si môžeme priať. Našich nebeských patrónov. Nehovoriac o ľuďoch , ktorí sú pre nás ako anjeli žijúci na zemi.

Záver kapitoly

V súvislosti s predstaveným pojmom vernosti a jej následných definíciách, sme si povedali, čo termín manželskej vernosti, ako taký znamená. Chceme ďalej poznamenať, že v tejto vernosti. „ Nehrá rolu, len i keď a samozrejme vždy na poprednom, môžeme smelo povedať - ba prvom mieste, „ iba a len zachovanie fyzickej vernosti.“ Rovnako je pre manželov, správne a potrebné na mieste zachovávať, postoj otvorenosti a pôsobeniu Ducha Svätého. Jednotu prostredníctvom vzájomnej poslušnosti, čomu sa budeme plne venovať v záverečných kapitolách následných prác. Darovať sa tam, kde z našej strany ide o prijatie a dávanie sa z lásky, v láske a pre lásku.

Manželstvo je teda zmluvou medzi manželmi, záväzkom vernosti na celý život. *Nespočíva, len v bývaní pod jednou strechou a v sexuálnej vernosti. Je niečo viac. Znamená to pracovať spoločne na svojom vlastnom raste. Navzájom si pomáhať, zbaviť sa akejkoľvek závislosti.*

Byť si oporou vo chvíľach ťažkostí, frustrácie, strachu, kedy stratíme chuť, nervy či trepezlivosť. *Vernosť znamená byť verný záväzku, ktorý som prijal.*¹¹ Znamená, predovšetkým byť verný nejakej osobe. A vernosť predpokladá lásku. Môžem byť verný iba tomu - koho milujem. Vo vernosti tkvie túžba s dôverou môcť vsadiť všetko. Na toho, koho ľúbim ako aj moja ochota vždy počuť volanie toho s kým som zviazal svoj život. Vernosť nie je statická, ale je to ochota ísť s jedným človekom jednou cestou. Ako aj sľub, že zostanem verný a spoľahlivý aj napriek všetkým mojím premenám.¹²

⁹ Porov. LAPKO, R. *Rodina a manželstvo v knihe Tobiáš*. KBD: Svit,2011.ISBN 978-80-89120-31-4

¹⁰ Porov. LAPKO, R. *Rodina a manželstvo v knihe Tobiáš*. KBD: Svit,2011

¹¹ Porov. VELLA,E. *Výstup na horu manželstva*. Bratislava:Lúč,2012,s.286.ISBN 978-80-89606-02-03

¹² GRÜN, A. *Anjeli pre život*. Bratislava:LÚČ,2003,s.120.

HODNOTA A VÝZNAM VERNOSTI

Hodnota rovnako ako vernosť je viac významovým termínom. Ak si chceme ozrejmiť, aké konkrétne hodnoty máme na mysli. Musíme spomenúť, tie ktorým prisudzujeme v našej práci patričné miesto. Rozlišujeme hodnoty biologické, morálne hmotné, náboženské či estetické, ktoré si človek skutočne svet ich významu uvedomuje až v ich intersubjektivite.¹³

V sociálno-psychologickom ponímaní je hodnota chápaná ako miera dôležitosti a subjektívneho ocenenia. Jedinec túto mieru prisudzuje určitým veciam, symbolom, javom, iným ľuďom a podobne. Hodnotové orientácie, hodnoty sú osvojovanie v procesoch socializácie a v procesoch učenia sa jednotlivca žiť v spoločnosti (inkulturácie). Niektoré hodnoty sú zdieľané celou spoločnosťou, alebo celými skupinami. Morálne hodnoty majú trvalú platnosť, iné hodnoty sú krátkodobé a premenlivé.¹⁴

V skutku hodnota je pre náš život mimoriadne dôležitá. Vo všeobecnosti je veľmi potrebná pre orientáciu každého človeka. Obzvlášť v rušnom niekedy pomýlenom svete názorov. V ktorom sa veľmi ťažko vyznajú, niekedy možno na prekvapenie aj ľudia v zrelšom veku. Nehovoriac o mladých ktorí hľadajú, kde sa zaradiť a ku komu patriť. V našom sledovaní budeme hovoriť o hodnote s prívlastkom vernosti, konkrétne o hodnote vernosti.

Existujú reťazce firiem spoločností, ktorých značný zámer je ako vyškoliť svojich manažérov a riadiacich pracovníkov tak, aby dosiahli svoj cieľ. Niekedy formou, ktorá podporuje, aby človek prestal rozmýšľať a nemal vlastný názor na vec. Alebo za cieľom získať si, čo najväčšiu klientelu štýlom motivácie, ktorý je nám celkom známy ako napríklad „*vernosť sa vypláca*“. Prípadne formou reklamy, nakupujte u nás a odmena vás neminie. Povieme si áno, prečo nie. U niektorých zamestnávateľov sú dlhodobí pracovníci pravidelne odmeňovaní a motivovaní. Keď sa napríklad v krátkosti preniesieme do vzdialenej, alebo blízkej minulosti. Vojaci svojmu kráľovi sľúbili vernosť a oddanosť, schopní obetovať svoje životy. Ak vytrvali nevyhli sa pocte, či vyznamenaniam, niekedy i povýšeniu. Stali sa z nich veľkí hrdinovia, pretože zachovali vernosť až do konca. Nádherný známy príbeh Jozefa Egyptského. Boh nesmierne odmenil jeho šľachetnosť a vernosť (porov. *Gn39,1-23*). Skoro každý deň v liturgii slávime svätú omšu s nejakým svätým pripadajúcim na daný deň (*Ž 89,6*). Koľko verných svätých v súčasnosti užíva nebeské kráľovstvo. Vrátime sa, ale späť na zem. Je pravdou, že každá odmena nás niečo stojí a neprichádza sama. Ako to bolo i v prípade spomenutých hrdinov a svätých. V každom prípade snaha je potrebná. V evanjeliu Pán chváli snahu prezieravého správcu (porov. *Lk16,1-13*). Byť dobrým podnikateľom predpokladá, byť rovnako vynaliezavý. Byť dobrým manželom, dobrou manželkou predpokladá. Ešte vo väčšej miere byť húževnatý, prezieravý a múdry. Nám kresťanom je menovaná čnosť v niektorých teoretických, či praktických prípadoch známa. Častejšie sa nám pravdepodobne stáva cudzí, zdá sa - náš cieľ. Je možné, že si zamieňame ciele za prostriedky. Pravdepodobne sa popri našich každodenných potrebách nezamýšľame, kde a čo je naším prvoradým cieľom. Pán nám v písme hovorí: „Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, čo Pán pripravil tým, ktorí ho milujú (porov. *1Kor2,9*). Aká odmena za vernosť čaká každého z nás. Prostredníctvom jeho osobitného povolania v manželstve v zasvätenom živote, alebo inak ako laikovi. Neporovnateľne väčšia, ako vyhrať „majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji, či Tour de France.“

Motivácie sveta vedia byť honosné, no hlad, ktorý je v človeku po vyšších stupňoch dobra lásky a spočinutia so svojim stvoriteľom. Svet ani zďaleka nedokáže nahradiť, už vôbec nie nasýtiť človeka natoľko ako je možné iba Bohu Otcovi. Koľko ľudí, keď okúsi dotyk Božej lásky, z minúty na minútu, zmenia svoj život a dokážu doslova, opustiť všetko a ísť za

¹³ SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. Olomouc.: Univerzita Palackého. 2001, 246s. ISBN 80-244-0249-1

¹⁴ MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003, s.82 ISBN 80-7178-252-1

Ježišom. Rozdiel je v tajomstve a hmote. Jedno vidíme viac, druhé nie celkom, skoro vôbec. Aké by to bolo, ale tajomstvo bez tajomstva. Ako sme v úvode podkapitoly naznačili. Vari nie je večný život viac ako, len vytýčený cieľ mať a vlastniť. Kto by s nami čo by, len vo svojom srdci nesúhlasil - bol by ako ten o ktorom sa píše v písme v štrnástom žalme prvej kapitole.

Dnešný človek možno viac ako kedykoľvek predtým túži po pokoji, ktorý nie vždy hľadá na správnych miestach. V každom čase si pri oslavách, primárne želáme hojnosť šťastia, zdravia, pokoja a radosti. Avšak sme si vedomí, že menované požehnania po ktorých túžime sú práve zásluhou vernosti (porov. *Jn14,27-28*). Napríklad podľa Kinseyovej štúdie napríklad sú si partneri v manželstve vernejší, prípadne diskretnější. Vedie ich k tomu dodržiavanie spoločenských konvencií. Vzťah mimo manželstva je pre nich neprijateľný.¹⁵ Vernosť je často nenápadná v malých, pre nás niekedy nepodstatných veciach. Ako sú napríklad naše denné povinnosti. *Vernosť posilňuje nielen integritu osoby sebadôveru, ale buduje i vzťahy prináša so sebou pokoj radosť a harmóniu do našich rodín a spoločností. Do veľkej miery môže mať výborný vplyv i našu zdravotnú kondíciu.*¹⁶ Pýtame sa teda. Môže byť aj chudobný človek, šťastný, podľa nás áno. A bohatý, odpoveď znie taktiež myslíme si, že áno. Mohli by sme pokračovať ďalej. Ako to. Čo je teda spoločným menovateľom šťastia, týchto ľudí. Ocítajúcich sa v rozdielnych a rozličných okolnostiach života. Odpoveď je jednoduchá - v prvom rade je ňou láska. Láska v podobe vernosti. Spoločným menovateľom šťastia človeka je jeho vernosť i keď pravda v rozličných podobách, ale predsa. Vo všeobecnom pomenovaní menej výrazná. V konkrétnom skutku, však veľmi efektívna.

Nemecký psychológ Smart, navyše poznamenáva, že *rešpekt je vyznamenaný, poctivosť oceňovaná, dôvera je zisk, ale vernosť je vrátená.*¹⁷

Je ako perla či poklad, ukrytý v poli, keď ho človek nájde, aby ho mohol vlastniť, predá všetko, čo má a pole kúpi (porov. *Mt13,44-46*).

Následnou nezaplatiteľnou hodnotou vernosti zároveň i motiváciou sú blahoslavenstvá (porov. *Lk6,20-23*). Chudobní v duchu už vlastnia nebeské kráľovstvo. Osobitne podľa vkusu jednotlivca im patrí nebeské kráľovstvo. Jednoducho kráľovský palác je ich. Plačúci nebudú žiaľiť dlho, už vôbec nie naveky. Tichí bez akéhokoľvek výberového, či dedičského konania budú panovať nad zemou. Lační a smädní po spravodlivosti nezostanú hladnými, budú uspokojení nasýtením. Aké nepoznáme hojnosť všetkého, deficit ničoho. Žatvu milosrdných, predstihne milosrdenstvo samé. Bojovníkom za spravodlivosť, bude odmenou celé nebo. Hodní pomenovania synovia Boží - budú pokoj všetci v Duchu Svätom šíriaci. Šťastní teraz trpiaci pre Božie meno. Prenasledovania, zlorečenia, klamstvá vypovedané na ich osobu. Posolstvo pre nich znie - vopred sa majú tešiť. „Radujte sa a jasajte, lebo vy ste ako znie prirovnanie, už jednou nohou v nebi“. Radujte sa máte dôvod k radosti. Blahoslavení čistého srdca, lebo onividia Boha.

Stačí predstaviť si, akú radosť nám dokáže spôsobiť, keď stretáme nejakú „televíznu, či obľúbenú hviezdu“ pýtame si podpis, chceme sa spolu odfotiť a nevieme, čo ešte.

Keď sme napríklad v Ríme u svätého otca, alebo svätý otec v našej krajine v našom meste vidíme ho stále bližšie a bližšie, až napokon z tváre do tváre. Povieme si nezabudnuteľný zážitok pre každého z nás. Menované skutočnosti sa však nevzťahujú, len na život potom, ale i tu na zem ako pred - chuť poznania neba. Už tu môžeme okúsiť prítomnosť všemohúceho Boha Otca a vidieť, tak jeho pôsobenie v našich vlastných životoch. I životoch iných ľudí v našom okolí. Ak nám niekde sľubujú odmeny, môžeme o skutočnostiach zapochybovať, ale

¹⁵ Porov. VELLA, E. *Výstup na horu manželstva*. Bratislava: Lúč, 2012.

¹⁶ Porov. HAVLÍČEK, J. *Má věrnost šanci?* Praha: Petrklíč, 1992. s. 88. ISBN 80-852-28-8

¹⁷ Porov. <https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-vernosti/>

dnes k nám hovorí Pán „nie iba človek - nejaký HR konzultant, alebo náš nadriadený“, sú to prisľúbenia všemohúceho a verného Boha.

Záver kapitoly

V kapitole o hodnote vernosti sme mohli bližšie poznať, akú hodnotu má vernosť. Aké benefity z jej praktického života plynú. Ako aj to, ako sa oplatí byť verným. Napokon výsledky vernosti sme mohli vidieť v predošlej kapitole ako aj v ďalších príbehoch Starého, Nového zákona, alebo realitou dneška. O.F. Bollnow pripomína, že vernosťou, ktorou sa viažem pre budúcnosť, sa prebojujem k môjmu ja, cez všetky okolnosti života. Človek nájde cestu sám k sebe cez vernosť a cez ustavičné vzlety a pády sa prepracuje k svojej trvalej podstate.¹⁸

Na záver sa teda povzbudíme slovami svätých i mysliteľov, ktorých slová o hodnote vernosti, napovedia mnoho.

Blahoslavená Matka Tereza často hovorievala, že Boh nás volá k vernosti, nie k úspechu i keď i úspech samozrejme môže byť jeho odmenou. „*No predovšetkým vernosť je skutočným majetkom človeka, píše Epiktétos.*“¹⁹ Môžeme posúdiť sami a v tomto prípade pokojne povedať „*že najväčší milionári na tejto planéte sú - verní ľudia na svete.*“

POČIATOK MANŽELSTVA PODĽA KNIHY GENEZIS

Dlho by sme hľadali človeka na zemi, ktorý by nepoznal pri najmenšom, aspoň nepočul o veľkom Božom diele stvorenia. Stvorenia sveta, stvorenia človeka a pritom, tak dávnej „story“ prvých ľudí na zemi Adama a Evy. Snáď každý z nás si z počutia pamätá možno najviac práve udalosť, kedy došlo k prvému pádu - hriechu.

V kapitole o počiatku by sme chceli zviditeľniť poslanstvo, aké nám príbeh tejto skutočnej udalosti ponúka. Z akého motívu bol svet stvorený ako aj k čomu sme povolani. Preto ak chceme viac porozumieť zmyslu stvorenia sveta a človeka, počiatku manželstva a zároveň poznať jeho dôležité poslanie vo svete, musíme sa v čítaní písma vrátiť na samotný počiatok.

Správa Knihy Genezis nás hneď v úvode svojím precíznym formálnym spracovaním ako aj svojou teológiou motivuje oslavovať Boha. Rozvrstvenie šiestich dní stvorenia, prirodzenou gradáciou k vrcholnému siedmemu dňu. Presahuje život človeka do vyššej roviny, zároveň ho pozýva k zveľaďovaniu sveta. Rovnako významným prvkom vzbudzujúcim pozornosť v tejto správe je nachádzanie vlastnej identity človeka. Je to prvá správa z ktorej človek môže čerpať základné informácie o sebe: podobnosť a obraz Boha, rovnosť dôstojnosti muža a ženy, vláda nad stvorením, kult orientovaný na Boha.²⁰

Ako iste vieme Genezis je jednou z prvých kníh Pentateuchu, je právom nazývaná aj knihou počiatkov, lebo opisuje počiatok stvorenia ľudstva, manželstva, hriechu a smrti ako aj počiatok vyvoleného národa a jeho prisľúbení. Obsahuje dva opisy stvorenia v prvom sa dozvedáme, že Boh stvoril človeka na svoj obraz a podobu (Gn1,27). Konkrétne ako muža a ženu. Ako muž a žena zviditeľňujeme neviditeľné Božie tajomstvo. Čo je neviditeľným Božím tajomstvom: nájdeme u sv. Jána „Láska“. Boh je láska. (Jn4,8) Ešte predtým ako Boh miloval nás bol láskou sám v sebe vo vzťahu troch osôb Trojice. A keďže Boh je Láska sa z podania dozvedáme správu o dodržiavaní pravidiel jeho stvoriteľského poriadku. Pretože základnou ideou opisu je rovnako vznesenie poriadku a hierarchie.²¹ Teologický opis stvorenia skrýva v sebe silný metafyzický obsah. Práve, preto sa tento text stal prameňom najhlbších inšpirácií pre mysliteľov, ktorí hľadali pochopenia bytia a jestvovania. Je to

¹⁸ GRÜN, A. *Anjeli pre život*. Bratislava: LÚČ, 2003, s. 120.

¹⁹ Porov. zdroj <https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-vernosti/>

²⁰ Porov. DUBOVSKÝ, P. *Genezis: Komentár k starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s.828 ISBN 978-80-7141-626-5

²¹ Porov. DUBOVSKÝ, P. *Genezis: Komentár k starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s.828

predovšetkým opis v rozmeroch bytia a jestvovania (*esse*). Človek je tu definovaný viac metafyzickým ako fyzickým spôsobom. Tajomstvu stvorenia človeka „ *na Boží obraz stvoril ho zodpovedá perspektíva plodenia, plodte a množte sa a naplňte zem.*“ Onoho jestvovania na Zemi a v čase *perspektíva plodenia, plodte a množte sa a naplňte zem.*“ Onoho jestvovania na Zemi a v čase toho fieri, ktoré sa nevyhnutne spája s metafyzickou situáciou stvorenia, náhodnej existencie *contigens*. V kontexte knihy opisu prvej kapitoly treba, tiež chápať moment dobra aspekt hodnoty. Tento moment sa opakuje v rytme takmer každého dňa stvorenia pričom svoj vrchol dosahuje pri stvorení človeka „ *A Boh videl , že je to dobré* “.

Videl všetko, čo urobil a bolo to dobré. Smelo možno povedať, že text Genezis1. Vytvoril, akoby nedotknuteľný systém vzťahov trvalý základ metafyziky. Tiež antropológie a etiky podľa ktorej „ (*ens bonum convertuntur*) “, čo má samozrejme svoj význam pre teológiu osobitne teológiu tela. Druhý opis stvorenia človeka spojený s predstavou prvotnej nevinnosti a pôvodného šťastia a následne i prvého hriechu má od základu iný charakter. Možno povedať, že je to predovšetkým hĺbka subjektívnej, teda do určitej miery psychologickéj povahy. Text (*Gn2*) predstavuje najdávnejší opis a záznam ľudského vedomia s nasledujúcou kapitolou (*Gn3*) aj prvé svedectvo ľudského svedomia Prezrádza svoj prvotne mýtický charakter nachádzame v ňom *in nucleo* v jadre. Skoro všetky prvky človeka, na ktoré sa stala citlivou najmä novodobá a súčasná filozofická antropológia.²² Ak by sme celý opis Knihy Genezis zhrnuli, vyplývajú nám z neho tri dôležité posolstvá.. Prvým je, že autorom vesmíru je Boh. Druhým, že vesmír je stvorený ako dobrý. Tretím, úlohou človeka je byť Božím obrazom. Svet je teda miestom, ktoré stvoril Boh pre človeka. Svet nemá primárne slúžiť Božím potrebám ako je to v niektorých mýtoch, ale človeku. Ľudské bytosti, tak majú od stvorenia veľkú dôstojnosť. Nie sú stvorení ako služobníci Bohu, ale ako obraz Boha: ako jeho dôverníci, nie ako tí čo exploatujú, či ako tyrani, ktorí by zneužívali svoju moc nad prírodou.²³

Teraz by sme sa pozreli bližšie na manželstvo na počiatku, skôr ako začneme poslúžiť si jeho definíciou. Manželstvo je dôverným, výlučným a nerozlučiteľným spoločenstvom života a lásky. Medzi mužom a ženou, ktoré ustanovil Stvoriteľ. Pre ich vlastné dobro pre plodenie a výchovu detí : tejto zmluve medzi pokrstenými dal vážnosť sviatosti. V popise manželstva vnímame mnoho pozitív ku ktorým sa v nasledujúcich kapitolách ešte vrátíme. Ale tie ktoré by sme chceli pozdvihnúť v súvislosti s počiatkom. Sú práve slová „*pre ich vlastné dobro*“, tak Stvoriteľ učinil *pretože, nie je dobre človeku samému*, ďalej čítame pre plodenie a výchovu detí „ *plodte a množte sa,*“ (*Gn 9,1*). Okrem iných významných slov nachádzame v knihe Genezis aj posolstvá, ktoré nám približujú aj ďalšie výzvy. Boh je láska ako stvoriteľ všetkého. Ako najvyššie dobro povoláva svet i človeka k bytiu k jeho existencii. Čo stvorí - tomu zveruje aj svoje poslanie. Zem sa má zelenáť, semeno má vyrásť v strom ,svetlo oddeľuje deň od noci a človek dostáva poslanie. Byť obrazom Božím (*Gn1,26*). Pretože stvorenie, nie je na konci a úlohou človeka je spolu s Bohom dokončiť dielo.

Princípom je, že Stvoriteľ tvorca - tvorí tvorcu. Boh určuje úlohy ktoré majú plniť určité hierarchie, aby žili dobre t.j. v zhode s Božím zámerom.²⁴ Vznesené sú Božie plány s človekom. Vidíme pred sebou dvoch ľudí muža Adama a ženu Evu. Ktorých generácia trvá, už niekoľko tisícok rokov. Čím viac sa zamýšľame nad počiatkom knihy, tým väčšími spoznáваме, koľká dokonalosť a prozreteľnosť v Božej láske. Koľko múdrosti, pôvabu a zmyslu pre krásu. Nemôžeme inak ako spolu so žalmistom zvolať „*Pane náš vládca aké*

²² Porov. JÁN PAVOL II., *Ako muža a ženu ich stvoril*. Bratislava: Metodicko - pedagogické centrum, 2007, s.361. ISBN80-8052-222-7

²³ Porov. VÁCHA, M. *Veda, viera, Darwinova teória a stvorenie podľa knihy Genezis*: Brno: Cesta, 2014, s.213. ISBN 978-80-7295-184-0-20

²⁴ Porov. VÁCHA, M. *Veda, viera, Darwinova teória a stvorenie podľa knihy Genezis*. Brno: Cesta.2014,s.213

vznešené je tvoje meno na celej zemi.“ (Ž 8) Uvedomujeme si človek muž - Adam dostáva privilegium pomenovať všetko nebeské vtáctvo a poľnú zver, dokonca i autoritu podmaniť si zem. Má právo nazvať stvorenia ako on chce, ale pomoc, ktorá by mu bola podobná nenachádza. Boh dopúšťa na Adama tvrdí spánok a z jeho rebra, ktoré napokon vyplní mäsom stvorí ženu - Evu (Gn2,4b-25).Pozoruhodné je, že stvorenie ženy nasleduje potom. Mohli by sme sa opýtať, prečo ale Boh nestvoril Adama a Evu súčasne v jednej chvíli. Nuž odpoveď rabínov je taká, že Boh možno chcel, aby si prvý človek predstavil a vôbec sám na sebe okúsil, čo to znamená mať všetko *every - thing*, ale nemať nikoho *no - body*.

Pretože, až potom, keď Adam okúsil bolesť osamelosti. Stal sa pripravený pochopiť potrebu partnerstva a vzájomnej závislosti ako podstatnú esenciálnu cestu k osobnému uskutočneniu naplneniu.²⁵ Žena je v opise stvorenia Stvoriteľom jeho korunou, vrcholným diamantom, jeho posledným akordom. Svojou intuitívnou zbožnosťou a citlivosťou je tá, ktorá celý príbeh stvorenia završuje. Pomocnica jemu rovná. Žena - Eva nebola stvorená z päty, aby bola mužom podceňovaná . Ani z hlavy, aby vládla, ale z boku z rebra, ktoré je blízko srdca, aby bola mužovi nablízku. Adam až po chvíli vyhnania z raja si uvedomuje, že ak tu bude niekto podobný Bohu i keď síce v bolestiach, ale predsa. Bude práve ona žena, privádzať na svet nový život. Čo sa týka tvorenia nového života je žena viac podobná Božiemu obrazu, pretože Adam toho nebude schopný.²⁶ Komplet celý opis stvorenia následnosť, súvislosť a obrazy v sebe nesú hlboký význam. Z ktorého možno viac pochopiť prvotné poslanstvo. Manželstvo teda nie je čisto ľudská ustanovizeň, hoci v priebehu storočí prešlo početnými zmenami. V rozličných kultúrach a sociálnych štruktúrach a taktiež v duchovných postojoch má aj napriek rozdielnosti. Spoločné a trvalé črty, hoci sa všade neprejavujú s rovnakou jasnosťou. Predsa, len vo všetkých kultúrach jestvuje určitý zmysel pre veľkosť manželského zväzku lebo „ *blaho človeka a ľudskej i kresťanskej spoločnosti úzko súvisí s priaznivými stavom manželského a rodinného spoločenstva.* “ (KKC 1603)

Manželstvo je dôverným výlučným a nerozlučiteľným spoločenstvom života a lásky medzi mužom a ženou ako sme, už spomenuli. Znamená to, že manželia spolu zdieľajú celé svoje životy stávajú sa jedným, ale i napriek tomu ako osoby nestrácajú svoju jedinečnosť. Výlučnosť hovorí o tom, že ich dôverná jednota vylučuje jednotu s kýmkoľvek iným aj pre dobro ich detí. Nerozlučiteľnosť, pretože na základe ich obojstranného súhlasu bol ich zväzok lásky spečatený Duchom Svätým, tým sa stáva definitívne nerozlučiteľným. Manželstvo iba medzi mužom a ženou, pretože kompletarita pohlaví je pre manželstvo nevyhnutná. Darujúc sa jeden druhému prijímajú deti ako veľký dar a požehnanie.²⁷ Čo, Boh spojil človek nech nerozlučuje (porov.Mt10,2). Pôvodcom manželstva je Boh, tak sa riadi jeho zákonmi, ktoré nám tlmočí jeho Nevesta Cirkev. Boh povolal do manželstva výlučne jedného muža a jednu ženu. Žiadneho muža a muža, alebo ženu a ženu. Ani dvoch mužov a jednu ženu ani dve ženy a jedného muža.²⁸ *Ak má manželstvo byť tým, čím bolo mienené musí sa týmto zákonom podriaďiť, jednoducho povedané pre ich vlastné dobro. Dôverné spoločenstvo manželského života a lásky ustanovil sám Boh.* V jeho očiach je ona láska - dobrá veľmi dobrá.²²⁹

Láska je jeho základným a vrozeným povolaním, preto každý tvor v sebe nosí najprvotnejšie a najzákladnejšie znamenie - znamenie daru. Poukazuje na Darcu i na obdarovaného a na vzťah, ktorý medzi nimi vzniká. Povolanie na manželstvo je vpísané do samej prirodzenosti

²⁵ Porov. VÁCHA, M. *Veda, viera, Darwinova teória a stvorenie podľa knihy Genezis*. Brno: Cesta.2014,s.213

²⁶ Porov. VÁCHA, M. *Veda, viera, Darwinova teória a stvorenie podľa knihy Genezis*. Brno: Cesta.2014,s.213

²⁷ Porov. JÁN PAVOL II.. *Ako muža a ženu ich stvoril*. Bratislava: Metodicko - pedagogické centrum, 2007, s.361.ISBN80-8052-222-7

²⁸ Porov. DUBOVSKÝ, P. *Genezis: Komentár k starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s.828

²⁹ Porov. JÁN PAVOL II.. *Ako muža a ženu ich stvoril*. Bratislava: Metodicko - pedagogické centrum, 2007, s.361

muža a ženy ako, len vyšli zo Stvoriteľských rúk.³⁰ Boh má konkrétne s každým manželstvom osobitný a nádherný plán. Aký vidíme i v rajskej záhrade do ktorej Adama a Evu sám umiestnil. Reálne na ich počiatku prežívajú krásny čistý vzťah. Prvotnú jednotu, prvotnú nahotu, plnosť harmónie pokoja. Pocitu bezpečia, samozrejme iba do chvíle, kým sa neocitnú v momente skúšky, následne hriechu neposlušnosti. Aj napriek všetkým týmto udalostiam. Ani zlyhanie prvých rodičov, neodradilo Boha od jeho plánu s človekom.

Záver kapitoly

Ak by sme chceli zhrnúť celý kontext kapitoly. A to z akého motívu sme boli stvorení . Čo je našim poslaním vo svete. Bez rozdielu na povolanie. K čomu sme pozvaní, mohli by sme stručne odpovedať: „*Boli sme stvorený z Lásky, pre lásku a rovnako je našim poslaním ako hovorí sv. Terezia láska*“.³¹

Jednoznačne koľko má láska podôb, toľko návodov možno spoznávať na jej žitie v praktickom živote. Aby sme boli viac konkrétnejší. Boli sme stvorení ako slobodní ľudia, obdarovaní rozumom a slobodnou vôľou, pripravení zaujať miesto v raji . Nebeský Raj bol a je stvorený „*pre človeka len a len pre človeka*“ bez ohľadu na jeho minulosť, pády a hriechy všetci sme pozvaní k svätosti (1Pt11,13-21). Pozvaní vstúpiť do Božieho kráľovstva.

Nikto z nás nie je povolaný byť otrokom a skončiť niekde na nedôstojných miestach, či opustený a úplne sám. Ale každý je povolaný žiť „*v spoločenstve v slobode, šťastí v pokoji vo večnej radosť žiť - večne*“ . Pravdaže máme na mysli slobodu, ktorá ide ruka v ruku so zodpovednosťou. Pretože Boh má s každým človekom, nie len s manželstvom, alebo zasvätením životom svoj špeciálny plán. Boh nie je obmedzený ani jeho možnosti nie sú obmedzené.

V princípe , keď sa chystáme napríklad na dovolenku možno maximálne na pár dní, pretože sme časovo ohradení. Môžeme si dovoliť niečo, ale nie všetko, máme silu niečo vykonať, ale nie je v našej moci stvoriť, či zachrániť vesmír.

Prechodom knihy Genezis sme videli ako Boh prvým ľuďom dal ku správcovstvu všetko. Komplet všetko. Boh je štedrý darca. Na základe opisu knihy sme spoznali, že človek je stvorený pre lásku, iného dôvodu ako je láska niet. Láska sa chce so svojou láskou deliť a rozdávať, lebo Láska je Stvoriteľom lásky, nemôže a ani nechce ostať sama v sebe. A nemôže inak ako sa neustále darovať.

ZÁVER

Zahĺbením sa do problematiky počiatku manželstva, podľa Knihy Genezis. Sme okrem iného mohli pozorovať, že prví rodičia na zemi „ sa vyslovene nedopustili hriechu, ktorí by priamo na mieste ohrozil ďalšiu osobu i keď bez pochyb.“ Hriech jedného človeka má vplyv na celé ľudstvo. Vtedy písmo hovorí o dvoch ľuďoch. Teda najväčším kameňom úrazu Adama a Evy bol hriech nerešpektovania Božieho príkazu.

S pokorou vyznávame, že potrebujeme mať v srdci úprimnú túžbu. „*Rešpektovať Božie slovo, ktoré má pre nás rovnakú platnosť, akú malo pre Adam a Evu. „Usmerniamí, inými slovami - ťažko nám je nazvať ich príkazmi, keď poznáme, koľko je v nich lásky.*“ Ja som Pán Boh tvoj, nebudeš mať iných bohov, okrem mňa, aby si sa im klaňal čítame v Knihe Exodus“(Ex20,1-17). Zachovávaním daných príkazov sa postupne usporadúvajú a pridávajú všetky ostatné.

³⁰ JÁN PAVOL II.. *Ako muža a ženu ich stvoril*. Bratislava: Metodicko - pedagogické centrum, 2007, s.361

³¹ <https://zasvatenyzivot.sk/mojim-povolanim-je-laska-sv-terezia-z-lisieux/>

Poznatkami ku ktorým sme dospeli. Môžeme, len potvrdiť, že nie náhodou je manželstvo nazývané „ prvotnou sviatosťou.“ Pretože zo všetkých spôsobov, ktoré si Boh vybral a zjavil, svoj život a lásku v stvorenom svete je manželstvo naplnené a završené intímnym spojením - v istom zmysle najdôležitejšie.

Kristus je samozrejme vrcholom zjavenia Božej lásky vo svete. Avšak manželstvo - väčšmi než, čokoľvek iné - nás pripravuje na pochopenie Kristovej lásky.³²

Záver by sme prenechali slovám, emeritného pápeža Jozefa Ratzingera. Ktorý nás svojimi myšlienkami pozýva do dennodenného vychádzania zo seba, ktoré je pre zdravé a prospešné manželstvo nevyhnutné.

„Láska je extáza, avšak nie extáza v zmysle jedného okamihu opojenia. Je to extáza v zmysle putovania, trvalého exodu z Ja, ktoré je uzavreté do seba, smerom k jeho oslobodeniu v sebadarovani“.³³

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- [1] BRUGGER, W. Filozofický slovník. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 639. ISBN 80-20-0409-X
- [2] DOLISTA, J. Nadej vložená do manželstva. Olomouc: Matica Cyrilometodská, 1994. s. 222.
- [3] DUBOVSKÝ, P. Genezis: Komentár k starému zákonu. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 828. ISBN 978-80-7141-626-5
- [4] DUPLASY, J. Slovník biblickej teológie. Trnava: Dobrá kniha, 2017. s. 1094. ISBN 97-80-7141-900-6
- [5] GRÜN, A. Anjeli pre život. Bratislava: LÚČ. 2003. 120s. ISBN 80-7114-442-8
- [6] HAVLÍČEK, J. Má vernost šanci? Praha: Petrklíč, 1992. s. 88. ISBN 80-852-28-8
- [7] JÁN PAVOL II., Ako muža a ženu ich stvoril. Bratislava: Metodicko - pedagogické centrum, 2007, s. 361. ISBN 80-8052-222-7
- [9] LAPKO, R. Rodina a manželstvo v knihe Tobáš. KBD: Svit, 2011. ISBN 978-80-89120-31-4
- [10] MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003, s. 82. ISBN 80-7178-252-1
- [11] NOVOTNÝ, A. Biblický slovník. Praha: Kalich, 1992. s. 1399. ISBN 80-7017-528-1
- [12] OLŠOVSKÝ, J. Slovník filozofických pojmov. Praha: Akadémia vied ČR, 2005. s. 336. ISBN 80-200-1266-4
- [13] SILLAMY, N. Psychologický slovník. Olomouc.: Univerzita Palackého. 2001, 246s. ISBN 80-244-0249-1
- [14] SVĚTÉ PÍSMO. Trnava: SSV, 2000. 2624s. ISBN 80-7162-326-1.
- [15] UZEL, R. Nevěra a co s ní. Praha: Petrklíč, 2010. s. 220. ISBN 978-80-7229-241-7
- [16] VÁCHA, M. Veda, viera, Darwinova teória a stvorenie podľa knihy Genezis: Brno: Cesta, 2014, s. 213. ISBN 978-80-7295-184-0-20
- [17] VELLA, E. Výstup na horu manželstva. Bratislava: Lúč, 2012, s. 286. ISBN 978-80-89606-02-03

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<https://citaty-slavych.sk/citaty-o-vernosti/>

<https://zasvatenyzivot.sk/mojim-povolanim-je-laska-sv-terezia-z-lisieux/>

<https://www.citaty.emamut.eu/autor/papez-benedikt-xvi.>

³² Porov. JÁN PAVOL II.. *Ako muža a ženu ich stvoril*. Bratislava: Metodicko - pedagogické centrum, 2007, s. 361

³³ Porov: <https://www.citaty.emamut.eu/autor/papez-benedikt-xvi>